

## ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 372.853

Світлана Буднік, методист Палацу учнівської молоді,  
м. Луцьк, Волинської області

### ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*У статті розкривається сутність методу проектів і особливості його застосування у навчальному процесі загальноосвітньої школи; подаються види проектів і структура дослідницького проекту.*

**Ключові слова:** дослідницька діяльність, дослідницькі уміння, проект, типи проектів, структура проекту.

*Рис. 1. Літ. 9.*

**П**остановка проблеми дослідження. Сьогодні наголошено вимагає пошуку таких форм і методів навчання, упровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищувало б ефективність опанування учнями нових знань, розвивало творчу активність, а також навички колективно злагоджених дій. Орієнтація на особистість учня визначає сучасну концепцію організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі: індивідуально-орієнтований підхід до навчання; формування комунікативної, соціокультурної й компенсаторної компетенцій, що забезпечують розвиток критичного мислення, соціалізацію особистості вихованців, розвиток дослідницької культури тощо. З огляду на це актуальним є дослідження проблеми застосування нових інтерактивних методів навчання школярів.

**Аналіз наукових досліджень.** Актуальною педагогічною технологією, здатною забезпечити розв'язок поставлених перед сучасною школою завдань, є метод проектів, який трактується ученими-теоретиками й учителями –практиками по-різному. За визначенням С. Гончаренка, метод проектів – це організація навчання, коли учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються [1]. У свою чергу С. Сисосєва зазначає, що метод проектів є однією із педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу освіти і сприяє формуванню вміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства [6, 25 – 31].

Визначається також метод проектів як освітня технологія, спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку [4, 2].

**Метою** нашої статті є аналіз проективної діяльності школярів у контексті формування їхніх дослідницьких умінь.

**Виклад основного матеріалу.** Слово “проект” запозичено з латини й означає “викинутий уперед”, “той, хто звертає на себе увагу”. З часом під цим терміном почали розуміти ідею, згідно якої суб'єкт може й має право розпоряджатися власними думками. Специфічне використання термін отримав в освітній практиці.

На основі аналізу педагогічної літератури нами встановлено, що існують різні визначення навчального проекту, але в будь-якому випадку проект передбачає:

- розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів/вихованців, критичного мислення, вміння самостійно шукати інформацію;
- самостійну діяльність учнів/вихованців (індивідуальну, парну, групову);
- розв'язування певної, значимої для учнів/вихованців, проблеми;
- подання підсумків проектів (звіт, веб-сайт, доповідь, газета чи журнал, концерт, літературний вечір, театральна вистава тощо);
- співробітництво учнів/вихованців між собою й вчителем/керівником гуртка (“педагогіка співробітництва”).

Метод проектів не є новим явищем у педагогіці, адже він виник на початку ХХ ст. в американській школі, і застосовувався також у вітчизняній дидактиці (зокрема в 20 – 30 роках минулого століття).

Останнім часом цьому методу приділяється значна увага в багатьох країнах світу. Популярність методу проектів обумовлена, на нашу думку, тим, що в силу своєї дидактичної сутності він дозволяє вирішувати завдання розвитку творчих можливостей школярів, умінь самостійно конструювати свої знання й застосовувати їх для розв'язку пізнавальних і практичних завдань, орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати отриману інформацію, оскільки в своїй діяльності вихованці використовують усю сукупність перерахованих інтелектуальних навичок і вмінь.

Дослідники виокремлюють декілька основних

## ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

типів проектів: дослідницькі проекти; творчі проекти; ігрові проекти; інформаційні проекти; практико-орієнтовані проекти [3, 11 – 15].

Зупинимось більш детально саме на аналізі дослідницьких проектів, оскільки вони є найбільш дієвими для формування дослідницьких умінь школярів.

Дослідницькі вміння учнів загальноосвітньої школи нами визначені як результат дослідницької діяльності, тобто діяльності, організованої педагогом із використанням різних дидактичних засобів, спрямованої на виконання дослідницьких завдань, які вимагають пошуку, пояснення і доказу закономірних зв'язків і відношень, що експериментально спостерігаються, або фактів, явищ, процесів, задач, які теоретично аналізуються; в якій домінує самостійне застосування прийомів наукових методів пізнання і внаслідок якої учні активно опановують знання, розвивають свої дослідницькі вміння й навички, формують пізнавальні мотиви й організаційні якості.

Таким чином, у процесі формування дослідницьких умінь учні навчаються самостійно одержувати знання через оволодіння специфічними процедурами: бачити проблему й висувати гіпотезу її вирішення; планувати й проводити експерименти; рефлексувати та оцінювати свою діяльність; переносити раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію і т. ін. [4].

У процесі дослідження нами встановлено, що дослідницькі проекти потребують ретельно продуманої структури, визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення мети, завдань, предмету та об'єкту дослідження, методів. Названі компоненти взаємопов'язані між собою і логічно доповнюють один одного.

Схематично це можна показати на рисунку 1.

Аналіз рисунка свідчить, що до структурування дослідницького проекту зберігаються загальні підходи, тобто:

- 1) цілеформування (визначення теми, проблеми, гіпотез, цілей проекту);
- 2) планування (визначення методів дослідження, джерел інформації, критеріїв оцінки);
- 3) дослідження (збір інформації, розв'язок проміжних завдань);

4) презентація (захист і опонування) і оцінка результатів (якісна оцінка проведеної роботи).

Аналіз наукової літератури та досвіду практичної роботи дає змогу стверджувати, що у проектній дослідницькій діяльності учнів загальноосвітньої школи можна виділити наступні стадії:

- підготовча стадія (визначення мети проекту, його завдань, пошук, вибір, збір інформації про досліджуване явище, процес);

- планування (конкретний план роботи над проектом);

- технологічна стадія (матеріальне втілення задуманого проекту);

- презентація і захист проекту (публічний захист проекту; розгляд ідей і пропозицій щодо удосконалення своєї дослідницької діяльності при виконанні майбутніх проектів);

- оцінювання результатів (колективне обговорення результатів проекту та процесу роботи над ним; оцінювання зусиль, дослідницького задуму, оригінальності мислення і технічних знахідок) [5].

Як нами встановлено у дослідженні, успіх реалізації методу проектів залежить від правильно організованої роботи й спільних зусиль учасників проекту на всіх етапах і стадіях, міри володіння школярами необхідними для проектної діяльності навичками й вміннями.

Аналіз практики використання методу проектів показав, що для продуктивної спільної або індивідуальної діяльності в проекті учні повинні володіти низкою загально навчальних умінь: інтелектуальними (працювати з інформацією, аналізувати, систематизувати, узагальнювати її, встановлювати асоціації з раніше вивченим, робити висновки); творчими (генерувати ідеї, знаходити різноманітні розв'язки проблеми, передбачити можливі наслідки прийнятих рішень); комунікативними (спілкуватися, слухати партнера по спілкуванню, адекватно впливати на співрозмовника, відстоювати свою точку зору, віднаходити компроміс зі співрозмовником, прогнозувати результат свого висловлення й ін.); соціальними (співпрацювати з іншими, ухвалювати точку зору інших, відповідати за результати своєї праці, підкорятися рішенням групи, довіряти членам команди).

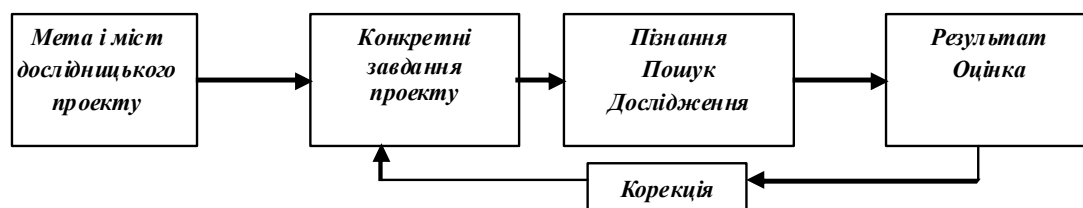


Рис. 1. Структурні компоненти дослідницького проекту

## ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Отже, школярі мають бути готові вести аналітичну пошуково-дослідницьку діяльність.

Діяльність учнів при роботі над проектом ґрунтується на комбінації індивідуальної самостійної роботи з роботою в групі, де вони вчаться планувати спільну діяльність, що, в свою чергу сприяє розвитку соціальних і організаторських умінь вихованців, вмінню працювати в "команді". Цілком очевидно, що при виконанні проектів якісно змінюється роль вчителя, який стає співучасником педагогічного процесу, а не транслятором готових знань. Учитель-предметник стає помічником, консультантом, координатором самостійно-дослідницької роботи учнів. Зрозуміло, що ця робота потребує поетапного контролю, оцінки й корекції.

**Висновки.** Таким чином, метод проектів може стати одним із ефективних способів формування й розвитку особистості сучасних школярів, які зуміють зорієнтуватися у величезному потоці інформації, будуть здатні ухвалювати нестандартні рішення, розкриють свій інтелектуальний, духовний і творчий потенціал. Метод проектів також сприятиме підвищенню мотивації до навчально-пізнавальної діяльності.

Ефективність використання методу проектів визначається наступними критеріями: пошуково-дослідницький компонент діяльності; якість і правильність виконання завдання; самостійність; оригінальність (новизна) виконаної роботи; час виконання; конкурентоспроможність проекту.

Проектна технологія навчання продуктивно збагачує навчання в сучасній школі, задовольняє дидактичні й виховні вимоги щодо організації навчального процесу, сприяє його індивідуалізації, диференціації, гуманізації, дозволяє комплексно формувати компетентності школярів.

Однак, питання застосування методу

проектів вимагають подальшого наукового дослідження. Насамперед, потрібна розробка комплексної програми підготовки педагогів до успішного освоєння й результативного виконання діяльності по реалізації методу проектів в освітньому процесі як загальноосвітньої школи, так і позашкільних закладів освіти.

1. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник* / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 367 с.

2. Евладова Е.Б. *Образование основное и дополнительное: проблема взаимосвязи* / Е.Б. Евладова // *Внешкольник*. – 2000. – № 3. – С. 14 – 16.

3. Иванова Л. *Проектирование в обучении: дидактические принципы* / Л. Иванова // *Учитель*. – 2004. – № 6. – С. 11 – 15.

4. Марченко О.В. *Організація науково-дослідницької діяльності учнів у загальноосвітньому навчальному закладі* // *Нива знань: Науково-методичний альманах*. – 2004. – №4. – С.48 – 52.

5. *Метод проектів як освітня технологія* // *Завуч*. – 2007. – № 4 (298). – С. 2.

6. Симоненкова Т.Д. *Проектная деятельность учащихся* / Т.Д. Симоненкова // *Завуч*. – 2007. – № 8. – С. 3 – 6.

7. Сисоева С. *Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів* / С. Сисоева // *Підручник для директора*. – 2005. – № 9 – 10. – 126 с.

8. *Теория и практика личностно-ориентированного образования. "Круглый стол"* // *Педагогика*. – 1996. – № 5. – С. 72 – 80.

9. Якиманская И.С. *Личностно-ориентированное обучение в современной школе* / И.С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 1996. – 95 с.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2012



*"Педагогічна технологія є галуззю досліджень і практики, що має зв'язки із всіма сторонами організації педагогічних систем для досягнення специфічних педагогічних результатів, а також таких що потенційно відтворюються".*

*Пітер Мітчел  
англійський біохімік*

